

спеціально організована педагогічна дія – словесна дія. Вона орієнтована на студентів, викликає реакцію, збуджує, стимулює, гальмує небажане. Мовлення майстра, як правило, спонукає до активної пізнавальної дії, створює ефект спільних роздумів і переживань, безпосередності і публічної імпровізації у спілкуванні з молоддю. А в кінцевому рахунку – забезпечує викладачеві ефективне управління пізнавальною діяльністю студентів.

Можна говорити про наступні показники мовленнєвої майстерності викладача вищої школи.

1. *Культура мови.* Відповідність її нормам сучасної літературної мови, а також критеріям комунікативної досконалості (точність, чистота, багатство тощо).

2. *Спрямованість мовлення, орієнтація його на слухачів.* Мовлення допомагає створити ситуацію діалогу, залучити слухачів до співроздумів і співпереживань у процесі пізнання. Виклад матеріалу має характер не прямого впливу викладача на студентів (механічна трансляція знань), а взаємодії, яка передбачає активну позицію всіх суб'єктів навчання – як викладача, так і студентів.

3. *Особистісна забарвленість мовлення, його персоніфікація.* Мовлення відтворює індивідуальність особистості викладача, його зацікавленість предметом викладу. Діяльність педагога сприймається як спілкування зі студентами у процесі якого відбувається не просто виклад наукової інформації, а і обмін „особистісними сенсами” через саморозкриття духовного багатства викладача. Результатом такого навчання-спілкування є не тільки збагачення знань, а і формування емоційно-ціннісного ставлення до них.

4. *Інтонаційна і образна виразність мовлення.* Слово викладача виступає збудником відповідних образів, емоцій, переживань. Активізується у студентів творча уява, образна і асоціативна пам'ять, досягається єдність раціонального і емоційного в пізнанні, відбувається візуалізація сприймання, воно стає більш глибоким.

5. *Естетична привабливість мовлення.* Обрана модель комунікативної поведінки, доцільний вибір лексики, тону, стилю мовлення, його ритміко-інтонаційної структури гармонізує середовище, викликає естетичні почуття, формує позитивне сприймання образу лектора і змісту його лекції.

ЕМОЦІЙНО – ПОЧУТТЄВА КУЛЬТУРА ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Курко К.В. (Харків)

Складовою компетентності є афективні якості особистості, пов'язані з почуттями, вони виявляються в емоційній налаштованості на виконання завдання, установці на продуктивне використання емоцій, перетворенні почуття напруги на стимул для ефективної діяльності.

Викладач, який ставить перед собою мету забезпечити ефективне засвоєння студентами професійних знань та умінь і розвиток здатності до професійної творчості, зможе отримати бажаний результат, якщо буде активно і грамотно використовувати і підвищувати емоційно-почуттєвий потенціал молоді.

Емоції як невід'ємний компонент психіки виконують декілька важливих функцій у житті та діяльності особистості:

1) відображувально-оцінювальну, оскільки вони відображають актуа-

- льну потребу і одночасно оцінюють можливість задоволення цієї потреби;
- 2) регуляторну, бо регулюють хід діяльності у напрямку задоволення актуальної домінуючої потреби. При цьому емоції виконують переконуючу роль – людина прагне підсилити, подовжити, повторити позитивну емоцію і послабити, перервати, попередити негативну емоцію;
 - 3) підкріплюючу, оскільки позитивні емоції відіграють роль підкріплюючого фактора у формуванні умовних рефлексів людини, які лежать в основі усієї суспільної діяльності;
 - 4) компенсаторну, бо емоції заміщують нестачу прагматичної інформації шляхом пошукової поведінки, удосконалення навичок, мобілізації слідів пам'яті. Отже, емоції виконують роль адаптаційного механізму для самозбереження і спонукального механізму для саморозвитку людини.

Найвищий продукт розвитку емоцій людини – почуття, які виражають узагальнене і стійке ставлення особистості до дійсності. Вони виникають унаслідок узагальнення досвіду емоційних ситуативних переживань. Сформовані почуття стають головними детермінантами емоційного життя людини, від них залежить виникнення і зміст ситуативних емоцій.

В емоційній сфері людини особливе місце займають вищі почуття, які виражають ставлення до явищ дійсності і виникають на базі соціальних і духовних потреб людини. За змістом вищі почуття поділяють на моральні, естетичні, інтелектуальні і практичні. У моральних почуттях виявляється стійке ставлення людини до суспільних подій, до інших людей і до себе самої. До моральних почуттів відносяться любов до людей, совість, честь, гордість, гідність, патріотизм та інші. Джерелом таких почуттів є спільне життя людей, їхні взаємини, їхня спільна боротьба за досягнення суспільної мети. Моральні почуття є важливим способом оцінки вчинків і поведінки людини, регуляції відношень людини. Вони нерозривно пов'язані з нормами поведінки, прийнятими у певному суспільстві, з оцінкою відповідності цим нормам дій, вчинків, намірів людини. До естетичних почуттів належать почуття краси, прекрасного, які породжуються явищами природи, результатами праці людей, мистецькою і творчою діяльністю. Естетичні почуття – відображення прекрасного, що є в самій об'єктивній реальності. В них виявляється естетичне ставлення особистості до предметів і явищ, викликане активним її бажанням оволодіти конкретними естетичними об'єктами або ж тим чи іншим видом творчої діяльності. Інтелектуальні почуття з'являються в процесі переживань, які пов'язані з пізнавальною діяльністю людини в широкому її розумінні. Ці почуття проявляються у допитливості, почутті нового, здивування, сумніву, впевненості або невпевненості. Інтелектуальні почуття яскраво проявляються у пізнавальних інтересах, любові до знань, у навчальних і наукових нахилах. Джерелами цих почуттів є навчальна діяльність, самостійна робота, дослідна робота в тій чи іншій галузі, конструктивна, творча праця людини. Пізнавальні почуття в залежності від умов життя, навчання і виховання мають різні рівні розвитку. Такими його рівнями є зацікавленість, допитливість, цілеспрямованість, стійкий інтерес до певної галузі знань. Захоплення пізнавальною діяльністю. Практичні почуття – це переживання людиною свого ставлення до діяльності. Людина відгукується на різні види діяльності – працю, навчання, спорт. Це проявляється в захопленості, у задоволенні діяльністю, у творчому підході, в радості від успіхів або у незадоволенні, у байдужому відношенні до неї. Практичні почуття особливо успішно розвиваються і стають стійкими тоді, коли діяльність імпонує інтересам, схильностям і здібностям людини, коли в діяль-

ності проявляються елементи творчості, гарно видні перспективи її розвитку.

Важлива роль емоцій у діяльності людини обумовлює необхідність формування і розвитку емоційної культури студентів, що передбачає:

- розвиток емоційних властивостей та здібностей людини (емоційної стійкості, експресивності, емпатії, емоційного інтелекту, пам'яті);
- збагачення різноманітності почуттів людини шляхом збагачення її соціальних та духовних потреб;
- набуття умінь емоційної регуляції власної діяльності та діяльності інших людей: а) уміння визначити, усвідомлювати та оцінювати емоції; б) уміння вірно оцінювати емоційну ситуацію та адекватно реагувати на неї (співпереживати, співчувати, негативно реагувати на прояв зла); в) уміння керувати емоціями власними та інших (виклик, контроль, усунення); г) уміння створювати позитивну емоційну атмосферу (налагодити емоційний контакт, підтримувати його шляхом співпереживання, попереджувати негативні емоційні вибухи);
- набуття знань про суть, значення, роль емоцій у житті людини, шляхи та засоби збагачення емоційної сфери та емоційного досвіду.

Основним шляхом формування емоційно-почуттєвої культури є спілкування викладача і студентів у процесі навчальної та професійної діяльності. Велику роль при цьому відіграють такі фактори:

- відбір змісту навчального матеріалу, який повинен бути насичений ціннісною інформацією про об'єкти та явища, яка викликає інтелектуальні, моральні та естетичні почуття;
- використання наочних засобів навчання, краще натуральних. Бажано, щоб вони діяли на різноманітні органи чуття і викликали емоції цікавості, інтересу, захоплення, краси;
- застосування пошукових та дослідницьких методів, тому що пошук є універсальним механізмом здійснення активності як постійної потреби людини, який завжди супроводжується позитивним емоціями;
- застосування діалогу як головного методу спілкування, в ході якого відбувається зустріч, зіткнення поглядів, думок, оцінок учасників, що сприяє актуалізації і розвитку емоційної пам'яті, інтелекту, розвитку емпатії, умінь емоційної регуляції діяльності;
- використання організаційних форм, які сприяють активній самостійній, особливо спільній, діяльності студентів (семінари, дискусії, диспути, конференції, практичні роботи, ділові дидактичні ігри, курсове і дипломне проектування, науково-дослідницька робота, професійна практика).

Таким чином, формування емоційної культури студента можливе за таких педагогічних умов:

- підготовленість викладача до розв'язання такого завдання;
- єдність формування емоційної та ціннісної культури;
- актуалізація особистісного емоційного досвіду студентів і викладача;
- забезпечення духовного контакту на основі гуманістичного спілкування шляхом створення атмосфери довіри, свободи і сердечності, делікатного, доброзичливого ставлення, підходом до особистості з оптимістичною гіпотезою, єдністю вимог і поваги;
- організація реального переживання емоційно-ціннісного відношення шляхом включення студента в розв'язання конкретних практичних професійних завдань;
- створення ситуації успіху на основі співробітництва, готовності педагога допомогти самореалізації можливостей студента, оптимістич-

ної віри вчителя в сили учня.

Література

1. Изард К.Е. Эмоции человека. Изд-тво Моск. ун-та, 1980, 427с.
2. Ильин Е.П. Эмоции и чувства. – СПб. Питер, 2001 – 752с.
3. Равен Дж. Компетентность в современном обществе. – М.: КОГИТО – ЦЕНТР, 2002.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРИ ВИКЛАДАННІ КУРСУ МІКРОБІОЛОГІЯ З ОСНОВАМИ ВІРУСОЛОГІЇ

Максименко Н.Т. (Полтава)

Останнім часом активно дискутується питання підготовки майбутнього спеціаліста на засадах компетентнісного підходу як найефективнішого для освітнього процесу, такого, що забезпечує підготовку фахівця відповідно до сучасних вимог суспільства [10]. Педагогічна професія є одночасно перетворюючою й керуючою. За для того, щоб управляти процесом розвитку особистості, потрібно бути компетентним [4].

Аналіз педагогічної літератури засвідчує, що кожен з існуючих наукових підходів до розв'язуваних освітньонаукових проблем (особистіснодіяльнісний, системноструктурний, знанневий, культурологічний та ін.) пропонує власне трактування поняття «професійна компетентність» [3,7,8,]. У рамках компетентнісного підходу під професійною компетенцією розуміється єдність знань, умінь, здібностей, а також, готовності діяти в складній ситуації й розв'язувати професійні завдання з високим рівнем невизначеності; здатність і готовність до досягнення більш якісного результату праці, відношення до професії як до однієї з ключових особистих цінностей [5]. З точки зору А.В. Хуторського [11], компетенція – це сукупність взаємопов'язаних якостей особистості, які є заданими до відповідного кола предметів і процесів та необхідними для якісної продуктивної дії відносно них. А компетентність це – володіння людиною відповідною компетенцією, що містить її особистісне ставлення до предмета діяльності. У свою чергу, А.К. Маркова професійну педагогічну компетентність визначає як поінформованість учителя про знання й уміння та їхні нормативні ознаки, які необхідні для здійснення цієї праці; володіння психологічними якостями, бажаними для його виконання, реальна професійна діяльність відповідно до еталонів і норм [5]. Водночас, згідно з визначенням, наданим у тлумачному словнику іноземних слів, «компетентний», це той, хто володіє достатніми знаннями в конкретній галузі, добре обізнаний, кваліфікований, тобто відповідає вимогам, є придатним до певної діяльності [9]. Поняття професійної компетентності педагога виражає єдність його теоретичної й практичної готовності в цілісній структурі особистості й характеризує його професіоналізм [6].

Зміст професійної компетентності педагога не залежно від спеціальності визначається кваліфікаційною характеристикою. Вона являє собою нормативну модель компетентності педагога, відображаючи науково обґрунтований склад професійних знань, умінь і навичок [2].

Кваліфікаційна характеристика – це, по суті, поєднання узагальнених вимог на рівні його теоретичного й практичного досвіду. Саме тому зміст пе-